

Základná škola, L. Kossutha 56, Kráľovský Chlmec

STRATÉGIA ROZVOJA ČITATEĽSKEJ GRAMOTNOSTI

Čitateľská gramotnosť

Vyučovaci predmet slovenský jazyk a literárna výchova má v edukačnom procese nezastupiteľné miesto. Vytvára predpoklady na zvládnutie ostatných vyučovacích predmetov. Cieľom literárnej výchovy v primárnom vzdelávaní je okrem osvojenia teoretických pojmov a literárnohistorických poznatkov, aj formovanie kultivovaného čitateľa, pre ktorého je čítanie nevyhnutnou potrebou. Čítanie rozširuje emocionálnu aj estetickú stránku osobnosti, inšpiruje, rozvíja fantáziu, ponúka istý únik z reality, otvára obzory novým myšlienkam, súvislostiam a poznatkom. Literárna výchova v rámci cieľov a obsahu sa podieľa na rozvoji čitateľskej aktivity, ktorá by mala prerásť až do mimoškolského čítania. Liptáková (2011, s. 488) na základe kognitívnych a literárnych kompetencií vymedzuje dve základné oblasti pôsobenia literárnej výchovy.

Kognitívna oblasť:

- osvojenie si základných predpokladov čítania: techniky čítania a porozumenia prečítaného textu,
- rozvíjanie porozumenia textu na všetkých úrovniach porozumenia,
- poznávanie literárnych pojmov z roviny teoretických pojmov, literárnych žánrov, štylizácie textu, štruktúry diela a metriky,
- poznávanie a rozlišovanie druhov textov,
- osvojovanie si čítania pre literárny zážitok, čítanie pre získavanie a využívanie informácií pri rôznych druhoch informačných a náučných textov.

Receptívno-zážitková oblasť:

- rozvíjanie záujmu o čítanie na hodinách literárnej výchovy a v mimoškolskom voľnom čase,
- rozvíjanie a posilňovanie schopnosti uvedomelého výberu pri voľbe diel a textov na čítanie,
- rozvíjanie rozmanitosti v čítaní a prehlbovanie čitateľských záujmov cez rozvoj čitateľských záujmov cez rozvoj jednotlivých stránok osobnosti prostredníctvom čítania,
- cez identifikačné procesy s literárnou postavou spoznávať človeka zobrazeného v literatúre, - rozvíjanie vlastnej komunikácie s literárnym textom.

Čitateľská gramotnosť, jej cieľ a funkcia:

Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti možno považovať za najdôležitejšiu súčasť moderného vzdelávania. Čitateľská gramotnosť je považovaná za základnú kompetenciu, pomocou ktorej môžeme dosahovať ďalšie kompetencie. Je súčasťou funkčnej gramotnosti človeka. Jej cieľom je vychovať takého čitateľa, ktorý disponuje čitateľskými kompetenciami, umožňujúcimi mu pracovať s rozličnými druhmi textov, následne tieto texty aj intelektuálne spracovať a vedieť ich neskôr v prípade potreby uplatniť v každodennom živote. Z vnímania pojmu čitateľskej gramotnosti nám vyplýva, že nie je dôležitá rýchlosť či plynulosť čítania, ale základom je porozumenie a používanie písaných textov. Dôležité je pojem čitateľskej

gramotnosti spájať nielen s textami, ktoré žiak číta v škole, ale aj s textami v bežnom živote mimo vyučovacieho procesu.

V čitateľskej gramotnosti sa prelína niekoľko rovín:

1. Vzťah k čítaniu - jedinec môže rozvíjať čitateľskú gramotnosť len vtedy, ak mu čítanie prináša radosť a cíti vnútornú potrebu čítať.
2. Doslovné porozumenie - schopnosť jedinca dekodovať text, porozumieť textu s prispením doterajších vedomostí a skúseností.
3. Vyvodzovanie a hodnotenie - jedinec musí vedieť vyvodzovať z prečítaného závery a hodnotiť text z rôznych hľadísk.
4. Metakognitivita - zručnosť jedinca reflektovať zámer vlastného čítania, schopnosť vyhodnocovať vlastné porozumenie textu a v závislosti na tomto vyhodnotení voliť lepšie stratégie pre porozumenie.
5. Prežívanie - schopnosť jedinca zažívať svoje zážitky z čítania s ostatnými čitateľmi, nachádzať zhodné i odlišné znaky svojej interpretácie s interpretáciami iných čitateľov.
6. Aplikácie - jedinec využíva čítanie k ďalšiemu seba rozvoju, k svojmu konaniu.

Podľa O. Chaloupka (1995) platí niekoľko zásad pre proces výchovy čitateľa mladšieho školského veku:

- hravý a kreatívny prístup k literatúre – najdôležitejšie východisko k celoživotnému záujmu o knihy, na ktoré sa viažu vedomosti o literatúre a osvojujú sa interpretačné postupy,
- kniha - poskytovanie prvých čitateľských zážitkov, najlepší stimul pre budúci záujem o čítanie,
- prvé čitateľské zážitky dieťaťa majú byť vždy spojené so záujmom dospelých o ne a o to, ako prečítané vnímali,
- formovanie čitateľa si vyžaduje spoluúčasť dospelého pri výbere knihy a pri odkrývaní nových čitateľských možností.

Čitateľské kompetencie zahŕňajú:

- techniku čítania,
- schopnosť a proces pochopenia textu,
- schopnosť identifikovať informácie v texte, hodnotiť prečítané, zapamätať si myšlienky textu, reprodukovat' text, dedukovať na základe textu, utvoriť si úsudok,
- schopnosť logicky spájať súvislosti, vyvodit' hlavné myšlienky, poučenia, závery,
- schopnosť konštruovať myšlienky nad rámec textu a spájať ich.

„Nemilovať knihy znamená nemilovať múdrosť. Nemilovať múdrosť však znamená stať sa hlupákom“

Ján Amos Komenský

Čitateľská gramotnosť je univerzálna technika, ktorá robí žiaka schopným nielen prečítať slová, vety a celé texty, ale aj pochopiť prečítané a ďalej s obsahom a získanými informáciami pracovať. Pri takomto chápaní problematiky čitateľskej gramotnosti nie je až tak veľmi dôležitá ani rýchlosť, ani plynulosť čítania, ale podstatné je porozumenie textu a používanie informácií z neho. Súčasťou čitateľskej gramotnosti sú čitateľské schopnosti a zručnosti, čitateľské návyky, záujmy, postoje, motivácia k čítaniu a vedomosti žiaka.

1. ČÍTANIE S POROZUMENÍM NA I. STUPNI ZŠ

Výchovno-vzdelávací proces na I. stupni ZŠ je silno ovplyvnený hravými činnosťami a zážitkovým učením, aby bol prechod z predškolskej výchovy čo najplynulejší. V rámci výchovno-vzdelávacieho procesu podporujeme vyjadrovanie myšlienok a pocitov prostredníctvom slov, pohybov, obrazov či v piesňach. Nezastupiteľné miesto pri formovaní osobnosti má kniha a čítanie. Ak má dieťa v neskoršom veku správne porozumieť čítanému textu, musí sa ho najskôr naučiť dobre vnímať. Kvalitu vnímania determinuje nielen úroveň schopnosti rozlišovať grafické symboly, ale i celkové porozumenie významu textu a s tým spojené voľné zaobchádzanie s prečítaným textom. S pribúdajúcim vekom žiaka sa zrenie vnímania prejavuje zlepšujúcou sa schopnosťou zrakovy diferencovať, syntetizovať a analyzovať videné a počuté. V počiatočných rozvoja čítania s porozumením sa o úrovni porozumenia textu učiteľ dozvedá ústnou formou komunikácie so žiakom, preto je dôležité rozvíjať okrem spôsobilosti učiť sa učiť sa aj sociálne komunikačné spôsobilosti.

Kompetencie žiaka podľa ISCED 1, ktorý prechádza na II. stupeň:

Sociálne a komunikačné spôsobilosti:

- vyjadruje sa súvisle, výstižne a kultivovane písomnou aj ústnou formou primeranou primárnemu stupňu vzdelávania
- dokáže určitý čas sústredene načúvať, náležite reagovať, používať vhodné argumenty a vyjadriť svoj názor
- uplatňuje ústretovú komunikáciu pre vytváranie dobrých vzťahov so spolužiakmi, učiteľmi, rodičmi a s ďalšími ľuďmi, s ktorými prichádza do kontaktu
- rozumie rôznym typom doterajších textov a bežne používaným prejavom neverbálnej komunikácie a dokáže na ne adekvátne reagovať
- rešpektuje kultúrnu rozmanitosť - medzikultúrna komunikácia
- spôsobilosť učiť sa učiť sa
- získava schopnosť sebareflexie pri poznávaní svojich myšlienkových postupov
- vyberá a hodnotí získané informácie, spracováva ich a využíva vo svojom učení a v iných činnostiach

Na dosiahnutie lepších výsledkov žiakov v oblasti čitateľskej gramotnosti uskutočňujeme nasledovné aktivity:

- interné vzdelávanie pedagógov v jednotlivých metodických orgánoch a individuálne štúdium
- odovzdávanie získaných poznatkov na zasadnutiach metodických orgánov (dané vzdelávanie sa pozitívne prejavuje v zavádzaní nových foriem a metód práce, pri výbere textov, pri overovaní čítania s porozumením, pri rozvoji kritického myslenia a komunikačných zručností žiakov)
- otvorené hodiny orientované na metódy rozvoja čitateľskej gramotnosti-venovanie zvýšenej pozornosti žiakom na ročníkoch 1 – 4, vzhľadom na narastajúci počet detí s poruchami čítania
- používanie pracovných listov zameraných na rozvoj matematickej a čitateľskej gramotnosti
- využívanie školskej knižnice ako centra rozvoja čitateľských zručností - žiaci sa učia hľadať rozličné informácie z rôznych zdrojov, ktoré využívajú v projektových a skupinových prácach

2. ČÍTANIE S POROZUMENÍM NA II. STUPNI ZŠ

Pozitívny vzťah k celoživotnému vzdelávaniu je závislý od úrovne zvládnutia jazyka. Vzdelávacia oblasť Jazyk a komunikácia, podobne ako na primárnom stupni vzdelávania, predstavuje aj na 2. stupni ZŠ pilier pre všetky ostatné vzdelávacie oblasti.

Vzdelávacia oblasť rozvíja všetky štyri komunikačné zručnosti s dôrazom na porozumenie. Aj ISCED 2 zdôrazňuje nevyhnutnosť chápania jazyka ako nástroja myslenia, prostriedok komunikácie a tiež jazyk definuje ako znak národnej identity.

Čitateľskú gramotnosť ako kompetenciu k celoživotnému učeniu je nutné rozvíjať na princípe medzipredmetových vzťahov, pretože ovplyvňuje a podmieňuje školskú i funkčnú gramotnosť žiaka.

Žiak, ktorý preukazuje takúto zručnosť:

- a) uvedomuje si potrebu svojho autonómneho učenia sa ako prostriedku seberealizácie a osobnostného rozvoja,
- b) dokáže reflektovať proces vlastného učenia sa a myslenia pri získavaní a spracovávaní nových poznatkov a informácií a uplatňuje rôzne stratégie učenia sa,
- c) dokáže kriticky zhodnotiť informácie a ich zdroj, tvorivo ich spracovať a prakticky využívať,
- d) kriticky hodnotí svoj pokrok, prijíma spätnú väzbu a uvedomuje si svoje ďalšie rozvojové možnosti.

Čitateľskú gramotnosť môže učiteľ rozvíjať v rámci jednotlivých ročníkov a zložiek predmetu. Klásť dôraz nielen na umelecký, ale aj vecný text, zamerať sa na čítanie s porozumením nesúvislých textov (mapy, grafy a pod.) a využívať rôzne techniky a druhy čítania s porozumením (napr. informatívne čítanie, zážitkové čítanie). Výber konkrétnych textov zvyšujúcich čitateľskú gramotnosť, ako aj stratégií čítania je ponechaný na učiteľovi.

Akcie a činnosti spojené s čítaním na vyučovacích hodinách:

Akcie a činnosti	Cieľ
Hlasné čítanie učiteľ'a	Motivovať žiakov, aby sa pustili do čítania. Cieľom pri hlasnom čítaní je, viesť žiakov od radosti z počúvania k radosti z vlastného čítania
Dostatok času na čítanie	Vyčleniť dostatok času na čítanie, pretože niektoré deti mimo školy vôbec nečítajú
Možnosť vlastného výberu textu	Dať žiakom priestor, aby sami mohli rozhodnúť o tom, čo budú čítať, čím zvýšime zapojenie sa do aktívneho čítania, motivuje ich zvedavosť a podporuje porozumenie. Učiteľ zabezpečí, aby literatúra, z ktorej si žiaci vyberajú, zodpovedala špecifikám ich školského veku, aby bola zaujímavá, hravá, so zmyslom pre humor, žánrovo pestrá a tematicky variabilná.
Reakcia na prečítané	Cieľom je ukázať do akej miery žiaci textu porozumeli - reprodukcia príbehu, výtvarné zobrazenie, tvorivá dramatika a akčné hry.
Školská knižnica	Využívať prácu školskej knižnice, budovať školskú knižnicu vhodnú na realizáciu výchovno-vzdelávacieho procesu a mimo vyučovacích aktivít. V súvislosti s Medzinárodným mesiacom školských knižníc na podporu čítania sa zapojiť so žiakmi do projektu Záložka do knihy spája školy, Projekt-Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice.
Hudobno-dramatické činnosti	Prezentácia na verejnosti v rámci rôznych podujatí: - Deň úcty k starším, Vianočná besiedka, Deň matiek,
Školský časopis „Stonožka“	Pravidelná činnosť redakčnej rady pod vedením pedagóga, žiaci pri svojej práci využívajú aj IKT; pravidelné príspevky ostatných žiakov z vlastnej tvorby
Práca s nadanými žiakmi	V predmetoch, v ktorých žiaci vynikajú majú možnosť sa ďalej vzdelávať v mimo vyučovacom čase a v záujmových útvaroch a súčasne ich zapájame do rôznych umeleckých a postupových súťaží: Šaliensky Mat'ko Hviezdoslavov KUBÍN Hviezdoslavov Kubín – prednes poézie a prózy
Súťaže, projekty a čitateľské aktivity	Motivovať žiakov k samostatnému čítaniu - - - Čítajme spolu, Moja obľúbená kniha, Číta celá trieda, Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice, Záložka do knihy.

Marec - mesiac knihy	ŠKD - Týždeň hlasného čítania, Kvíz o knihe, Čitateľský maratón, Výstava kníh spojená s predajom
Besedy	besedy so spisovateľkou besedy o prečítanej knihe
Exkurzie:	Návšteva Regionálnej knižnice v Kráľovskom Chlmcí, návštevy divadelných predstavení .

Na splnenie vytýčených cieľov používame aktivizujúce vyučovacie metódy, a to predovšetkým samostatnú prácu žiakov, prácu vo dvojiciach a skupinovú prácu. Okrem samostatnej práce zacielenej na získanie vedomostí, návykov a ďalších zručností jenevyhnutné, aby žiaci objavovali nové poznatky experimentovaním a vlastnou činnosťou. Na II. stupni sa osvedčilo zavedenie voliteľného predmetu Čitateľská gramotnosť v 8. a 9. ročníku. Na I. stupni od školského roka 2015/2016 máme zavedený samostatný voliteľný predmet čitateľská gramotnosť v 3.a 4.ročníku. Pre učiteľa znamená, že individuálnym prístupom objavuje a usmerňuje rozvoj schopností jednotlivých žiakov, riadi tvorivú prácu kolektívu triedy. Vyučovacie hodiny musia byť naplnené živým pracovným ruchom. Objaviteľský prístup pri získavaní nových poznatkov a radosť zo samostatne vyriešenej úlohy posilňujú pozitívny vzťah žiaka k predmetu. Použitie aktivizujúcich metód práce sa musí zabezpečovať využívaním vhodných demonštračnýchpomôcok a didaktickej techniky. Ide predovšetkým o IKT pre samostatnú a skupinovú prácu.

Program čitateľskej gramotnosti

šk. rok 2023/2024

ISCED1

Aktivita / Téma	Mesiac	Cieľ	Formy
Moja kniha Celoročná súťaž tried a jednotlivcov -v počte prečítaných kníh Knihomoľská výzva -ranné čítanie -večerné čítanie -čo číta môj kamarát.	september	V škole na triednických hodinách žiaci v každej triede prezentujú konkrétnu knihu alebo typ literatúry, ktorú poznajú (čítali, majú doma v knižnici). Pokračovaním aktivity : Začítaj sa do knihy niekde vonku.	-pasovanie žiakov za čitateľov školskej knižnice
Dedko a babka v rozprávkach	október	Nájsť v knižnici knižné tituly , rozprávky, príbehy v ktorých vystupujú dedko a babka. Pomoc a úcta k starším ľuďom.	-prezentácia kníh a ukážok
Medzinárodný deň školských knižníc Projekt: Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice Hľadá sa kniha, ktorú prečítam .	24. október	Aktivity v školskej knižnici. Kľúče od brány poznania- inovatívne prvky v školskej knižnici,	-čítajú väčší menším, -tvorba, čo najpútavejšej obálky ku knihe, - výroba záložiek -čitateľské maratóny, -rozhlasové literárne relácie,
Keď slnko chodí skoro spať.	november	Priblížiť deťom poéziu a prózu v literatúre. Upriamiť pozornosť na rôzne literárne žánre. Využívanie moderných technológií e-kniha	-čítanie ukážok -výstavka a predstavovanie kníh
Moje vianočné pranie	december	Písanie listov pre Ježiška. Vianočné čítanie.	-výstava kníh
Kto nám píše knižky	január	Oboznámiť žiakov so spisovateľmi detskej literatúry.	-prezentácie - čítanie ukážok
Zápis do 1. ročníka	február	Cvičenia a hry na skvalitnenie rečových schopností detí	-čítame škôlkárom -literárne karnevaly
Deň poézie	február	Prednes. Práca s textom.	-vyhľadávanie kníh poézie v knižnici

Príprava na Hviezdoslavov Kubín			-čítanie a rozbor poézie na hodinách – nie súťaž, ale prehliadka, -literárne súťaže a recitačné súťaže -najzaujímavejších básní v závere týždňa v knižnici
Slovom i maľbou Rozprávkové plátno	marec	Týždeň rozprávky. Čítanie rozprávok. (autorské, ľudové) Ilustrácia rozprávky na plátno.	Čítanie rozprávok. Prostredníctvom hlasovania výber rozprávky na ilustráciu. Počúvanie prednesu
Exkurzie do školskej knižnice alebo do verejnej knižnice	marec	Cieľom exkurzie by malo byť zoznámenie žiakov s poslaním školskej knižnice, jej funkciami a úlohami, knižničným a výpožičným poriadkom, knižničným fondom, knižnično-informačnými službami, online katalógom, databázami, prístupom na internet prostredníctvom školskej knižnice a podobne. Ďalším zámerom exkurzie by mala byť motivácia žiakov k ich ďalším návštevám školskej knižnice.	-burza kníh (predaj, výmena) -výstava kníh - čítanie večer -čítanie pre pani upratovačku -čítanie cez víkend -čítanie vtipov
Čitateľský týždeň Autori a autorky detských knižiek	apríl	Oboznámiť a priblížiť osobnosti detských spisovateľov Čítanie diel jubilujúcich spisovateľov.	-čítajú starší žiaci mladším triedy pre triedu
Časopisy mladých čitateľov	apríl	Čítame z detských časopisov. Vrabček, Včielka, Slniečko, Zdravý životný štýl, racionálna strava, vitamíny, pohybové aktivity...Vyžívame encyklopédie.	-číta celá škola – naraz v určitý deň a určitý vymedzený čas – aj školníci a tak...
Čo rád čítam Maratón čítania	máj	Prezentácia prečítaných kníh	-hlasné čítanie
Deň čitateľských kútikov Vyhodnotenie celoročnej súťaže	jún	Žiaci sa podľa vlastného záujmu zaradia a jeden deň zotrávajú podľa záujmu v čitateľskom kútiku, ktorý ich zaujíma: napr. encyklopédie, poézia, ľudové rozprávky, moderné rozprávky,....	

Navrhnuté stratégie rozvoja čitateľskej gramotnosti sú využiteľné vo všetkých vyučovacích predmetoch prvého a druhého stupňa. Uvedené čitateľské aktivity vyžadujú od čitateľa aktívnu prácu s textom, prepojenie nových vedomostí so staršími, predpovede, predpoklady a hodnotenia. Aktivity v nej budú

motivovať mnohých učiteľov k tomu, aby sa čítanie a práca s textom stali bežným a zaujímavým doplnkom vyučovacích hodín a ukážu žiakom cestu k efektívnym spôsobom učenia sa a láske k čítaniu.

Na dosiahnutie kladných výsledkov sa budú využívať nasledovné publikácie:

I. stupeň	<ul style="list-style-type: none">-Hravé čítanie – M. Nogová,, E.Ivanová , Raabe--Tajomstvo sveta- pracovný zošit (kreatívne úlohy na rozvíjanie čítania s porozumením pre 2.-4.ročník)-Úlohy na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti žiakov 2.-4.ročníka ZŠ – Mgr.TeréziaLampartová, Príroda 2014-Hravá čítanka 4 (pracovný zošit) pre 4.ročník-Hravá slovenčina (pracovný zošit) Taktik
------------------	--